

[Nummer 13]

Brugge-Zeehaven

BRUGGE ZEEHAVEN, daar zijn twee woorden die sedert omtrent twintig jaar dikwijls in onze ooren klinken. Zij beteekenen den wensch, ja den eisch der Bruggelingen om, gelijk eertijds, eene groote haven te bezitten, met de hoop van alzo den ouden voorspoed hunner stad te zien terugkeeren. Brugge heeft eeuwen lang rechtstreeks met de zee verbonden geweest, en was zelfs, over onheugelijke tijden, door de zee bespoeld. Het 'Zwin' was de naam van den zeearm die tot aan onze stad en misschien ook verder uitstreckte; ongelukkiglijk is de zee achteruitgeweken, en na weinige jaren zal het laatste overblijfsel van het Zwin, dat nu nog een kleine golf van eenige hectaren uitmaakt, in polderland veranderd zijn en voor altijd verdwijnen.

De oorzaak der verzanding van het Zwin en de moedige pogingen van Brugge om dien bronader van zijnen voorspoed open te houden: ziedaar de stoffe van het

meesterlijk werk *Bruges port de mer* van onzen geleerden stads-archivaris, dat wij zullen trachten te ontleden⁽¹⁾.

*
* *

Er dienen nochtans eenige bijzonderheden vooraf te gaan over het Zwin en de vaarten, die eertijds Brugge met de zee verbonden. Een ander werk, ook van den heer Gilliodts-van Severen, zijn *Inventaire des Archives de Bruges*, zal ons hierin tot richtsnoer dienen.

In de eerste eeuwen van het bestaan van Brugge kwamen de zeeschepen hier aanlanden in het *Oude Zwin*⁽²⁾, dat, allengskens verzand wordende, rond het jaar 1200 maar aan kleine vaartuigen of visschersschuiten doortocht kon verschaffen.

Om de zeevaarders eenen nieuwen weg naar Brugge te bezorgen deed onze stad, in het begin der 13ste eeuw, eene vaart delven die onder den naam van het *Nieuwe Zwin* of *Varssche vaart* bekend staat, en met rivierwater gespijst was; van toen af wierd ook de naam van *Zoute* gegeven aan den waterloop waar het zeewater nog altijd zijnen vrijen toegang had. Het *Nieuwe Zwin* was met den zeegolf verbonden bij middel van een machtig Sas, het eerste kunstwerk van dien aard dat in de wereld bestaan heeft, ja langen tijd vóór het Sas der Brenta, bij Padua in Italië, dat in de woordenboeken als het oudste aangeteekend staat. Dit laatste Sas wierd in 1480 door Leonard de Vinci gemaakt, terwijl het Sas van Damme door de Bruggelingen reeds eene eerste maal in 1394-96, en eenen tweeden keer tusschen 1553 en 1555 vernieuwd wierd⁽³⁾. Met reden mag men veronderstellen dat het eerste Sas omtrent den zelfden tijd geduurd heeft als het tweede; het moet dus gemaakt geweest zijn tusschen

(1) Zie *Biekorf*, T^k 7, blz. 111, ja Grasmaand 1895.

(2) De oudste schrijfwijze is Suene en Suin (later Swene en Swin, Zwene, Zwin, dikwijls Zwein, Zween en Zwinne, ja zelfs Zwyn); dit woord beteekent een waterloop, bijzonderlijk een zeearm. Deze naam bestaat nog in Engeland, tusschen Yarmouth en de Nore; in Duitschland, waar Suinemunde ligt, bij de Baltische zee; enz. Zie *Inventaire, Introduction*, bl. 386 en 387.

(3) GILLIODTS, *Inventaire, Introduction*, bl. 471 en 472.

1230 en 1240, twee honderd vijftig jaar vóór het Sas der Brenta, dat sommige geleerden als het oudste der wereld aanwijzen!

Eene tweede vaart, *de nieuwe vaart van deszide van Damme*, insgelijks voor groote zeeschepen geschikt, wierd in 1399-1402 nevens de voorgaande gegraven, en beide waren eenigen tijd met elkander verbonden bij middel van een gedelf, dat reeds in 1413 en 1414 gedempt wierd.

Maar het zand deed voortdurend zijn werk; de Noordzee ging langzaam achteruit, en Damme was allengskens aan de groote zeeschepen min en min toegankelijk. De haven van Sluis zelve, waar er, ten jare 1468, in één tij, 150 koopvaardersschepen binnenzeilden, verkeerde reeds, 1470, in eenen deerlijken toestand, en het kwaad verergde dagelijks, spijs de onschatbare geldsommen die de stad Brugge besteedde om den zeeweg open te houden.

Alzoo kwam de ondergang van de prachtige haven, waarvan onze vorsten in 1484 nog mochten schrijven:

‘dat Zwin ende de hauene vander Sluus es een vanden drie principaelste hauene van Kerstenrycke, twelcke bezocht ende gheantiert heift gheweist toten daghe van hedent door meest alle de nacen vander weerelt, die daer heure goeden ende coopmanscepen daghelicx doen bringhen ju grooter menichte, jn zulkerwys die tfait vander coopmanscepe meerdere ende grootere es binnen onsen graefscepe van Vlaendren dan jn eenich van onsen anderen landen!⁽¹⁾’

't Is dus op het einde der vijftiende eeuw dat de moeielijkheden om Brugge-Zeehaven te behouden uiterst gewichtig begonnen te zijn. De middels die gebezigd wierden om de kwaal te bestrijden en te overwinnen worden door den heer Gilliodts in 't lange en het breede nagegaan. Doch vooraleer wij zijnen uitleg volgen, zal het nuttig wezen de dubbele oorzaak der verzanding van het Zwin te onderzoeken, te weten, den overvloed van slijk en de schaarsheid van water.

(1) *Inventaire*, V, bl. 235.

Eerst en vooral moet men weten dat het af- en aangaan der zee, op ons noorderstrand het water gedurig in beweging houdt. Dat water is vermeurd, en eene zekere hoeveelheid eerde is erin gemengd, die door sommige stroomen, gelijk de Schelde, de Maas en den Rhijn, tot in zee wordt medegedreven. Nu, wanneer het hoog tij is, en dat de zee wederom afgaat, bijzonderlijk daar waar de zee in de golven van het binnenland dringt, laat zij iederen keer oneindig vele kleine deeltjes achter van die fijne eerde, die met het zeewater vermengd gaat: en alzoo wordt de grond der stroomen en golven, allengskens met een dunne lage slijk bedekt. Dit traag werk der natuur is gestadig, en wordt twee maal daags hernomen; en bij gevolg, derivieren of golven waar het tij bestaat, verliezen, noodzakelijk meer en meer hunne diepte en, na verschillende eeuwen, moeten zij verzanden of zelfs geheel en gansch verdwijnen.

Zulks en gebeurt toch overal niet. Er kan trouwens eene krachtige tegenwerking komen, dank aan de groote hoeveelheid en den snellen loop der waters van 't binnenland, die het zand of slijk wederom wegspoelen en het werk der zee verijdelen. Ongelukkiglijk en is dit het geval niet geweest met het Zwin. Al het water immers dat uit het binnenland naar Brugge, Damme en Sluis henenvloeit, en dat den kom der Reie uitmaakt, en heeft geen jacht genoeg en is verre van toereikend te zijn om tegen het aanhoudend werk der zee te worstelen⁽¹⁾.

- (1) De Reye die Brugge bespoelt en in de oude tijden hare waters in het Zwin ontlastte, bestaat uit het samenvloeien van twee waterlopen, die ieder verschillende vertakkingen hebben. De bijzonderste dier waterlopen heeft zijnen oorsprong in de Ringpitten bij Eeghemcapelle, en de andere te Wijnendale, niet ver van het casteel van den weled. Heer de Maere-Linmander. - De *Ringbeke* komt van Eeghem naar Ruddervoorde, waar zij met de *Veldambeke* samenvloeit, om dan den naam van *Waerdammebeke* te nemen, die te Oostcamp in het *Riviertje* loopt. Het *Riviertje* behoudt zijnen naam tot dat het bij de vaart komt van Brugge naar Gent. Het loopt nevens deze vaart onder den naam van *Zuidervaartje*, tot in de nabijheid van het Minnewater, waarin het eertijds verdween, en door de stad aan de Dampoorte uit kwam. Nu loopt het *Zuidervaartje*, bij middel van een *siphon* of duikvaart, onder de gentsche vaart, en giet zijn water in de buitenveste; in de nabijheid der oude Dampoorte gaat het in de richting van Damme, om in de vaart van Zelzaete te verdwijnen. Eertijds liep deze kleine stroom tot in het Zwin bij Sluis.
- De Reye van Brugge wordt ook van water voorzien door de beke die door de parochie van Sint-Michiels loopt en een ander deel van den kom dezer streek uitmaakt. De verschillende vertakkingen van dezen waterloop zijn 1° de *Moubek* die van Wynendale komt, door Aertrycke, naar het gehucht Heidelberg, op Lophem; 2° de *Veldbeke* die hare bron heeft in het *Duivelsnest*, meerschen die op Sint-Andries liggen en de eigendom zijn van den heer Otto de Mentock. De *Veldbeke* dweerscht den Dixmudschen heirweg onder de Duivelsbrugge, en de Thouroutsche calcie aan den *Watermolen*. Deze twee beken hebben hunnen samenvloed op eenigen afstand van 't casteel van den weled. Heer Senator van Ockerhout. Niet verre van den ijzeren weg, bij de *Schaapbrugge*, ontvangt deze beke een derden waterloop, die zijnen oorsprong heeft op Ruddervoorde, in de omstreken der spoorhalle van Zedelghem. Van de *Schaapbrugge* te beginnen, heet deze, rivier de *Kerkebeke*, die eerst langs den ijzeren weg krinkelt en winkelt, en verder de eigendommen van den weled. heer de Serret en van het Bisdom dweerscht, om eindelijk de buitenvesten van Brugge te komen spijzen.
- Al het water te zamen van zulk een gering deel van Vlaanderen, was ontoereikend om den grond van het Zwin te zuiveren en eene genoegzame diepte te verzekeren. En daarin is de tweede oorzaak van den ondergang van het Zwin te zoeken. Eene derde reden kan ook gevonden worden in het gedurig afdijken van het Zwin; het schijnt dat de stroom der wateren daardoor, op sommige plaatsen, eene andere richting kreeg, die aan het zuiveren van den grond zeer nadeelig geweest heeft.
- Het hoog tij is ook voor de Schelde eene oorzaak van verzanding; maar de Schelde is een machtige stroom die tot den dag van vandage nog kracht genoeg bezit om het kwaad te belemmeren. Doch Antwerpen is reeds genoodzaakt zijnen stroom regelmatig uit te baggeren; en het is te vreezen dat de strijd tegen de verzanding der Schelde na een zeker getal jaren zal onmogelijk worden. Antwerpen zou toen het lot van Brugge onderstaan.....

Men begrijpt dat deze toestand veel kammernissen aan Brugge verschafte; deze moedige handelstad en heeft noch geld noch pogingen van alle slach gespaard om hare haven open te houden. Eigenaarster van twee breede vaarten naar Damme, bezat zij ook oostwaards den eigendom der *Suudleye* die het water der omstreken van Aeltre, Oedelem, Hansbeke, enz. naar Brugge afleidde. En overal deed zij kostelijke werken uitvoeren, altijd met het zelfde doel: het Zwin open te houden en de haven van den ondergang te redden. Stads rekeningen